

## บทที่ ๑

### บทนำ

#### ๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพการณ์ในสังคมปัจจุบันสถานการณ์ต่างๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง พร้อมทั้งเทคโนโลยีและวิทยาการต่างๆ ได้มีการวิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งทำให้มีการแข่งขันกันสูงมาก จึงทำให้เห็นว่าความเจริญทางด้านวัตถุนั้นมีมากขึ้นเรื่อยๆ มนุษย์จึงอยู่ในสังคมบริโภคนิยม ใช้เวลาในการแสวงหาทรัพย์ ตามหาวัตถุ เสพบริโภคเพื่อมาตอบสนองความต้องการของตนอย่างไม่รู้จักจบสิ้น

จึงส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นความเครียด เมื่อการใช้ชีวิตประจำวันของแต่ละคนหลีกเลี่ยงการกระทบกระทั่งต่อสิ่งรอบตัวไม่ได้ การนำหนทางแห่งพระพุทธองค์ หรือการเจริญสติมาใช้ในชีวิตประจำวัน ก็ดูจะเป็นเรื่องที่ผู้คนในสังคมยอมรับมากขึ้น สติปัฏฐาน ๔ จึงเปรียบประดุจผู้สังเกตการณ์ที่สำคัญของรูปและนาม เป็นการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ เป็นการแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น เพราะถ้าเราเข้าใจชีวิต จะเห็นการเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติ จากจิตใจที่เคยรุ่มร้อนทรมานทลายเป็นทุกข์ เมื่อเข้าใจชีวิต จิตใจก็จะสงบ เกิดปัญญาและเห็นคุณค่าของความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ถูกต้อง

การที่จะเข้าใจในธรรมชาติ เข้าถึงจิตใจของมนุษย์อย่างชัดเจน จำเป็นต้องพิจารณาจำแนกบุคคลก่อน เพื่อเลือกกิจกรรมในการพัฒนาปัญญาเหมาะสมกับบุคคลนั้นๆ ซึ่งจะทำให้การพัฒนาปัญญาดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการที่จะพัฒนามนุษย์ไปสู่จุดสูงสุดตามวิถีแห่งพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการเสริมสร้าง โลกียปัญญา คือรู้แจ้งรู้จริงในความรู้ทางโลก และโลกุตตรปัญญา คือรู้แจ้งเห็นจริงในทางธรรม จึงจำเป็นต้องรู้จักลักษณะนิสัยพื้นฐานที่ประพฤติปฏิบัติ หรือพฤติกรรมตามสภาพของจิตใจอันเป็นปกติของบุคคลเสียก่อน

จริต๖ เป็นทฤษฎีบุคลิกภาพที่เก่าแก่ในพระพุทธศาสนามานานกว่า ๒๕๐๐ ปี ซึ่งปรากฏหลักฐานในวิสุทธิมรรค และเรื่องราวในพุทธประวัติหลายเหตุการณ์เช่นเรื่องนางกัสาโคตมี หรือเรื่ององคุลิมาล เป็นต้น จริต ๖ ได้แก่ราคะจริต โทสะจริต โมหะจริต วิตถะจริต สัทธาจริต พุทธิจริต ซึ่งองค์ความรู้ด้านจริตในพระพุทธศาสนา เป็นพื้นฐานที่มีอยู่ในตัวตน เราสามารถพัฒนาระดับศักยภาพของตนให้เพิ่มขึ้นได้ ช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของตนเองและผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง เพราะเป็นบุคลิกภาพพื้นฐานตามที่เป็นจริงในปัจจุบัน

ดังนั้น การรับรู้ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ และพฤติกรรมที่สำคัญของบุคคล เพราะการรับรู้คือกระบวนการแรกที่บุคคลแปลหรือตีความหมายของความรู้สึกที่ได้สัมผัสจากการที่ตา

เห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นรู้รส กายรู้สัมผัส ใจรู้อารมณ์ความรู้สึกที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การมีสิ่งเร้าที่ดีและมีองค์ประกอบของการรับรู้ที่สมบูรณ์ถูกต้อง ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีด้วย ซึ่งการรับรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ในการพัฒนาปัญญา นั่นคือรู้ว่าสิ่งทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตน ซึ่งลักษณะทั้งสามประการนี้เรียกว่า ไตรลักษณ์ คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนสากลใช้กับสรรพสัตว์และสรรพสิ่งในโลก แต่พระพุทธองค์ทรงทรงเน้นสอนไตรลักษณ์ ที่เป็นลักษณะเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ที่ประกอบด้วย รูปธรรมและนามธรรม คำสอนของพระพุทธองค์ เป็นสัจธรรมของชีวิต ที่สอนให้มนุษย์เรียนรู้ชีวิตตามความเป็นจริง แล้วดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความจริง เพื่อนำชีวิตไปสู่ความพ้นทุกข์ที่เรียกว่าพระนิพพาน ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต ผู้วิจัยจึงมีความปรารถนาที่จะศึกษางานวิจัยในเรื่อง จริต ๖ กับความเข้าใจชีวิต กรณีศึกษาศูนย์วิปัสสนาญาณยุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์ ๒) อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

## ๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมจริต ๖ และระดับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์วิปัสสนาญาณยุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์๒) ปทุมธานี
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลและจริต ๖ ต่อความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์วิปัสสนาญาณยุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์๒) ปทุมธานี
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจริต ๖ กับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ศูนย์วิปัสสนาญาณยุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์๒) ปทุมธานี

## ๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “จริต ๖ กับความเข้าใจชีวิต : กรณีศึกษาผู้ปฏิบัติธรรมที่ศูนย์วิปัสสนาญาณยุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์๒) ปทุมธานี ” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ไว้ดังนี้

### ๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา

- โดยศึกษาค้นคว้าและทบทวนจากเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระไตรปิฎก สารหลักธรรมและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับจริต ๖ และกระบวนการรับรู้ตามหลักจิตวิทยา และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับความเข้าใจชีวิต ได้แก่ आयตนะ ๑๒ ชนฺธ ๕ ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ ไตรลักษณ์ และนิยาม &

- เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิจัยโดยใช้ข้อมูลคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยมียุทธศาสตร์การวิจัยเชิงปริมาณจากผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ(ศูนย์๒) ปทุมธานี

#### ๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑.๓.๒.๑ ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เคยปฏิบัติ/ไม่เคยปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

๑.๓.๒.๒ ตัวแปรตาม คือ ความเข้าใจชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา อันได้แก่ (ไตรลักษณ์) ด้านอนิจจัง ด้านทุกข์ และอนัตตา

#### ๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์๒) จ.ปทุมธานี จำนวน ๔๒๐ คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์๒) ปทุมธานี ระหว่างเดือนมีนาคม-พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งได้มาโดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่น ๙๕%

ค่าความคลาดเคลื่อน ๐.๐๕ สุ่มจำนวนตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จาก ประชากรตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ ได้กลุ่มตัวอย่าง ๒๐๔ คน

#### ๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะทำการศึกษาวิจัย ตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.๒๕๕๕ ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมระยะเวลา ๓ เดือน

### ๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ(ศูนย์๒) จังหวัดปทุมธานี มีระดับจิต ๖ และความเข้าใจชีวิตมีความแตกต่างกัน

๑.๔.๒ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ(ศูนย์๒) จังหวัดปทุมธานี ที่แตกต่างกันมีความเข้าใจชีวิตที่แตกต่างกัน

๑.๔.๓ จิตของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนายุวพุทธาเฉลิมพระเกียรติ(ศูนย์๒) จังหวัดปทุมธานี ที่แตกต่างกันมีความเข้าใจชีวิตแตกต่างกัน และสัมพันธ์กันอย่างไร

### ๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาของการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และประสบการณ์ การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

**เพศ** หมายถึง เพศชายหรือเพศหญิงของกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ตอบแบบสอบถาม

**อายุ** หมายถึง ระยะเวลา นับตั้งแต่กำเนิดจนถึงปีที่ตอบแบบสอบถามของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

**สถานภาพ** หมายถึง สถานภาพการครองคู่ในปัจจุบันของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ โสด สมรส ม่าย และหย่าร้าง

**ระดับการศึกษา** หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานขณะที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ การศึกษาสูงสุดต่ำกว่า ชั้นมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี

**อาชีพ** หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงาน หรือกิจกรรมเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่กำลังประกอบในปัจจุบัน

**รายได้** หมายถึง รายได้ต่อเดือนต่อคนของผู้เข้าปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่ตอบแบบสอบถาม

**จิต ๖** หมายถึง ลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นปกติวิสัยของบุคคลที่สามารถสังเกตและประเมินได้ แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมภายนอก เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน การดู การฟัง การแต่งกาย หน้าที่การงาน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นผลมาจากพื้นเพของจิตใจ อันได้แก่ ทศณคติ ความเชื่อ ค่านิยม สติปัญญา

**โรคจิต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นไปทางรักสวยรักงาม ถือเอาความสวยงามเป็นเรื่องใหญ่ บุคคลที่มีโรคจิตมาก มีพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะ ๔ ประการคือ

๑. มีมายา เช่น เจ้าเล่ห์ เสแสร้ง จิตใจอ่อนแอ เช่น มักอำพรางความจริง จับจด มักชอบพูดถึงความลำบากของตนเอง

๒. มักโอ้อวด เช่น ชอบแต่งตัว ชอบใส่เครื่องประดับ มักชอบทำตัวให้เป็นจุดเด่น มักคุยถึงความสามารถของตน

๓. ถือตัว เช่น มักดูถูกคน แบ่งชนชั้น คำนึงถึงเกียรติยศชื่อเสียงเป็นเรื่องใหญ่ มักชอบคนที่มีฐานะสูงกว่า

๔. ประสงค์ไปในทางทุจริต อยากได้สิ่งต่างๆโดยไม่ชอบธรรม ไม่คำนึงถึงความผิดถูก

๕. มีความปรารถนามาก อยากเป็นใหญ่ เช่น มีความอยาก ต้องการมากในเรื่องต่างๆ ทั้งในเรื่องทรัพย์สินและกามารมณ์ ชอบการเียนยอ วางอำนาจ มักวางท่าอยากเป็นใหญ่ ต้องการให้ผู้อื่นยกย่อง ชมเชย ในคุณงามความดีของตนเองมากจนเกินพอดี

๖. สันโดษ หมายถึง ไม่ยินดีในสิ่งที่ตนได้ ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี ใช้จ่ายเกินตัว ฟุ้งเฟ้อ โลภมาก อยากได้ของคนอื่น

๗. มีแง่อน หมายถึง มักเง้างอนน้อยใจ ชอบเรียกร้องความสนใจเป็นต้น

๘. มีความโอ้อำ หมายถึง เป็นคนโลเล ไม่มั่นคง ชอบความโอ้อำ ชอบประดิดประดอย พิถีพิถันเป็นพิเศษในเรื่องความสวยงาม ทำงานสะอาด ละเอียด เรียบร้อย

**โทสจริต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปทางโกรธง่าย ชุนเฉียว ใจร้อน หงุดหงิด บุคคลที่มีโทสจริตมาก มีพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะ ๖ ประการคือ

๑. มักโกรธ คือใจร้อน หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย ไม่ชอบให้ตี ไม่ชอบรำไร

๒. ผูกโกรธ หมายถึง ไม่ให้อภัย ไม่ลืมสิ่งที่โกรธ เก็บความโกรธไว้เป็นอารมณ์ พาลหาเรื่องคิดแก้แค้น

๓. ลบหลู่คุณท่าน ไม่รู้คุณคน ไม่คิดแทนคุณ มักหาเหตุผลมาลบล้างบุญคุณ คิดโทษผู้มีคุณ

๔. ยกตนเทียมท่าน หมายถึง สำคัญตนผิด ยกตนเองกดคนอื่น ตีเสมอบุคคลที่สูงกว่า ไม่เห็นความสำคัญของใคร

๕. ริษยา หมายถึง ไม่สบายใจเมื่อเห็นคนอื่นได้ดี ไม่เชื่อว่าคนอื่นดีจริง ตัดรอนความดีของผู้อื่น มักติมากกว่าชม หรือหาเรื่องติ

๖. ตระหนี่ เสียดายเงินเมื่อถึงคราวจำเป็นต้องจ่าย ไม่เสียสละทางความรู้ หวงลาภ ชอบเอาเปรียบผู้อื่น

**โมหจริต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปทางโง่เขลา ไม่ชอบใช้ปัญญา มีดมนด้วยความหลงมกมาย บุคคลที่มีโมหจริตมาก มีพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะ ๖ ประการคือ

๑. หดหู่และเชื่องซึม หมายถึง มักง่วงเหงาหาวนอน หดหู่ท้อถอย ทำงานเฉื่อยชา และไม่เรียวร้อย ไม่ค่อยสนใจความดีงาม มีงานคั่งค้าง มีความเห็นผิด ไม่ชอบเป็นผู้นำ ชอบเป็นผู้นตาม ไม่ชอบออกความคิดเห็น

๒. ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย หมายถึง ไม่มีสมาธิ ทำงานสะเพร่า หลงๆ ลืมๆ ไม่แนใจในสิ่งที่ทำไปแล้ว เพราะความหลงลืมของตน

๓. ราคาคัญ หมายถึง หงุดหงิดราคาคัญใจเกี่ยวกับความชั่วที่ได้กระทำไปแล้ว และ ความดีที่ยังไม่ได้กระทำ

๔. ลังเลสงสัย หมายถึง ขาดปัญญาไตร่ตรอง ไม่เชื่อในหลักเหตุผล ไม่เชื่อใน ธรรมะ มักลังเลสงสัยในเรื่องต่างๆ เข้าใจอะไรยาก

๕. มีมิจฉาทิฐิ หมายถึง ยึดมั่นในความคิดเห็นของตน ยึดติดสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างม าย โดยปราศจากเหตุผล

๖. ละทวิฐิยาก หมายถึง ดื้อรั้น ทั้งที่รู้ว่าผิดก็ยังทำ กลัวเสียศักดิ์ศรี กลัวเสียหน้า สอนยาก

**วิตกจริต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปในทางคิดฟุ้งซ่าน เป็นทุกข์ร้อนใจ กังวล ลังเลใจ ชอบคิดไปในทางร้ายทางเสีย บุคคลที่มีวิตกจริตมาก มีพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะ ๗ ประการคือ

๑. พุดมาก หมายถึง ชอบพุดมากกว่าทำ พุดพ้อ ชอบพุดถึงอนาคต พุดเพื่อจ้อ วาดวิมานในอากาศ ชอบรำพันถึงเรื่องไม่เป็นจริง

๒. ชอบบลุกคลีกับหมู่คณะ หมายถึง เห็นคล้อยตามหมู่พวก มักเกรงใจคน ไม่กล้า ขัดใจพวก กลัวเพื่อนโกรธ ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตัวเอง

๓. เบื่อหน่ายในการประกอบบุญกุศล หมายถึง ไม่ถือเอาเรื่องความดีความงาม เป็นเรื่องสำคัญ ไม่ชอบทำบุญบริจาคทาน ไม่ชอบระเบียบ ไม่ชอบอะไรเป็นพิเศษ

๔. เป็นคนจับจด หมายถึง ทำอะไรไม่เป็นขึ้นเป็นอัน ชอบเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา เปลี่ยนงานเรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด

๕. เป็นคนฟุ้งซ่าน ชอบคิดวางแผนโครงการ แบบสร้างวิมานในอากาศอย่างใหญ่โต มโหฬาร

๖. เป็นคนคิดเกียจคร้าน แม้ว่ากลางคืนคิดจะทำโน่นทำนี่ แต่พอลงวันกลับไม่ ทำอย่างที่ได้คิดวางแผนไว้ เกียจคร้านเสียก่อน

๗. เป็นคนเจ้าความคิด ชอบคิดเพื่อฝัน อารมณ์ไม่แน่นอนระส่ำระสาย เช่น ตื่นเต้นง่าย ชอบอะไรได้ไม่นาน ประเดี๋ยวดีประเดี๋ยวร้าย

**สัทธาจริต** หมายถึง พฤติกรรมที่เน้นหนักไปทางศรัทธา ซาบซึ้ง น้อมใจ เลื่อมใส โดยง่าย บุคคลที่มีสัทธาจริตมาก มีพฤติกรรมที่แสดงถึงลักษณะ ๗ ประการคือ

๑. บริจาคทรัพย์เป็นนิตย หมายถึง มีการบริจาคอยู่สม่ำเสมอ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ชอบเสียสละเพื่อส่วนรวม

๒. มุ่งมั่นทำความดี เพื่อหวังผลในกุศลผลบุญนั้น

๓. ชอบฟังเทศน์ฟังธรรม น้อมใจฟังคำสั่งสอน ว่านอนสอนง่าย ชอบฟังในสิ่งที่มี  
สารประโยชน์

๔. ยิ้มแย้มแจ่มใส ใจเย็น มองโลกในแง่ดี ยินดีกับความสำเร็จของผู้อื่นอย่าง  
จริงใจ

๕. เป็นผู้ไม่โอ้อวด ถ่อมตัว ไม่ชอบการแข่งขัน ไม่ชอบการเินยอ ไม่สนใจลาภยศ

๖. เป็นผู้ไม่มีมายา หมายถึง ไม่พูดปด เป็นคนซื่อ หนักเอาเบาสู้อยู่ ไม่คิดหลอกลวง  
ใคร

๗. มีความเลื่อมใสในฐานะทั้งหลายที่ควรเลื่อมใส หมายถึง เลื่อมใสในพระพุท  
พระธรรม พระสงฆ์ บิฑามารดา ครูอาจารย์อย่างแท้จริง

**พุทธิจริต** หมายถึง พุทธิกรรมที่เน้นหนักไปในทางใช้ความคิดพิจารณา มักใช้ปัญญา  
ในการไตร่ตรอง ชอบวางแผน บุคคลที่มีพุทธิจริตมาก มีพุทธิกรรมที่แสดงถึงลักษณะ ๗ ประการ  
คือ

๑. วาง่าย หมายถึง มีพุทธิกรรมที่สุภาพเรียบร้อย พุฒสุภาพ เชื้อฟังพ่อแม่ ครู  
อาจารย์ รู้จักบุญคุณคน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

๒. มักคบเพื่อนที่ดีงาม รู้จักคบคน ชักนำเพื่อนไปในทางที่ดีงาม

๓. รู้จักประมาณในการกินอยู่และการใช้จ่าย ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ประมาทในการ  
ดำเนินชีวิต ไตร่ตรองเกี่ยวกับเรื่องอาหาร เช่นเลือกกินอาหารที่มีประโยชน์

๔. มีสติรอบคอบ ทำอะไรมีการวางแผนล่วงหน้า มีความละเอียดถี่ถ้วน ความจำ  
ดี

๕. มีความพยายามสูง มีความอดทน ชอบคิดปัญหายากๆ หนักเอาเบาสู้อยู่

๖. รู้จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจว่า สิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร ใช้ปัญญาในการตัดสินใจ  
ปัญหา เรียนรู้เร็ว

๗. ยอมรับความเป็นจริง ทำใจได้ กล้าเผชิญกับปัญหาและคิดหาวิธีแก้ไข

**ความเข้าใจ** หมายถึง การเข้าใจในเรื่องของชีวิตที่ได้รับจากผลของการปฏิบัติ  
วิปัสสนากรรมฐานแนวสติปัฏฐาน ๔

**ชีวิต** หมายถึง การเกิดขึ้นและความเป็นไป ตลอดถึงความเสื่อมสลายของชีวิตซึ่ง  
ดำเนินไปตามกฎปัจจัยการและกฎไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกขัง ความทุกข์  
(ความคงทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้) และ อนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน

**ธรรมชาติของชีวิต** หมายถึง สิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ใบไม้สีเขียวซึ่งเกิดจากธรรมชาติพอร่วงสู่พื้นดินไม่นานก็เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลและย่อยสลายไปเอง

**ความไม่เที่ยง(อนิจจัง)** หมายถึง ความไม่คงที่ ความไม่ยั่งยืน ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมสลายไป

**ความทุกข์ (ทุกขัง)** หมายถึง ภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว ภาวะที่กดดัน ผื่นและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้คงอยู่ในสภาพนั้นไม่ได้ ภาวะที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว ไม่ให้ความสมอยากแท้จริง หรือความพึงพอใจอย่างเต็มที่แก่ผู้อยากด้วยตัณหา และก่อให้เกิดทุกข์แก่ผู้เข้าไปผู้อยากเข้าไปยึดด้วยตัณหาอุปาทาน

**ความไม่มีตัวตน(อนัตตา)** หมายถึง ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง

## ๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๙.๑ ทำให้ทราบลักษณะจิต๖ และระดับความเข้าใจชีวิต ของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ศูนย์วิปัสสนาญาณพุทธฯเฉลิมพระเกียรติ (ศูนย์๒) จังหวัดปทุมธานี

๑.๙.๒ ทำให้ทราบความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และจิต ๖ มีผลต่อความเข้าใจชีวิตของผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

๑.๙.๓ สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน